

Практика ідентифікації виконавця підпису в справах адміністративної юрисдикції: проблеми та виклики

Олена Савчук

завідувач лабораторії почеркознавчих та технічних досліджень документів,
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України,
м. Львів, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3713-4741>, e-mail: o.savchuk.lndise@gmail.com

Розглянуто проблеми почеркознавчої експертизи у справах адміністративної юрисдикції, пов'язані зі встановленням виконавця підпису, специфікою умов його виконання та оцінкою експертних висновків судами.

Ключові слова: почеркознавча експертиза; адміністративна юрисдикція; підпис.

Practice of Identifying the Author of a Signature in Cases of Administrative Jurisdiction: Problems and Challenges

Olena Savchuk

The paper addresses issues of forensic handwriting examination in cases of administrative jurisdiction, focusing on identifying the author of a signature, the specific conditions of its execution, and the judicial assessment of expert conclusions.

Keywords: forensic handwriting examination; administrative jurisdiction; signature.

Почеркознавча експертиза є однією з ключових судових експертиз, спрямованої на дослідження рукописних текстів та підписів з метою встановлення їх виконавця або умов виконання, тобто фактично з метою встановлення автентичності документу. У справах адміністративної юрисдикції, де значна кількість спорів пов'язана з оскарженням рішень суб'єктів владних повноважень, притягненням до адміністративної відповідальності та перевіркою достовірності офіційних документів, роль почеркознавчої експертизи істотно зростає.

У публічно-правових спорах підпис виступає як індивідуалізуюча ознака особи, а також формальне підтвердження її волевиявлення, обізнаності або участі в певних адміністративних процедурах. Саме тому достовірність встановлення виконавця підпису безпосередньо впливає на оцінку законності дій суб'єктів владних повноважень, чинності процесуальних документів та правомірності застосування адміністративної відповідальності.

Специфіка адміністративних справ полягає в тому, що підписи, які стають об'єктами почеркознавчого дослідження, здебільшого виконуються в умовах, які дуже часто відрізняються від стандартних, звичних, нормаль-

них. На практиці підписи в адміністративних матеріалах виконуються в різних ситуаціях: під час зупинки транспортного засобу, перевірки суб'єкта господарювання, складання протоколу безпосередньо на місці події. На відміну від цивільно-правових документів, де підпис часто ставиться у спокійній обстановці, підпис в адміністративних матеріалах часто робиться поспіхом, на аркуші без належної опори, у стресовій ситуації, у присутності посадових осіб або під час конфлікту.

Експертна практика свідчить, що в таких умовах часто спостерігається спрощення графічної структури підпису, нестійкість ознак, порушення пропорцій; підпис утрачає частину індивідуалізуючих ознак, набуває спрощеного вигляду та характеризується підвищеною варіативністю. Саме ці обставини ускладнюють процес установлення виконавця підпису, оскільки межа між природними змінами писемно-рухових навичок та ознаками виконання підпису іншою особою стає менш чіткою.

Суттєвим проблемним аспектом є обмежена кількість та якість порівняльного матеріалу, який надається для проведення почеркознавчої експертизи. В адміністративних справах дуже часто для порівняльного дослідження надаються зразки, виконані

у спокійних, контрольованих умовах, що не відповідає реальній ситуації складання адміністративних документів. Досвід практичної роботи підтверджує, що суд часто обмежується наданням умовно-вільних та експериментальних зразків, тобто отриманих уже після виникнення спору, які також не відображають реальних писемно-рухових навичок. Така невідповідність умов виконання досліджуваного підпису та порівняльних зразків значно знижує якість порівняльного матеріалу для вирішення конкретної експертної ситуації, зменшує інформативність ідентифікаційних ознак. У результаті експерт стикається з необхідністю глибоко проаналізувати та пояснити виявлені розбіжності, адже їх поява в досліджуваному підписі може бути не проявом ознак підпису або почерку іншої особи, а відображенням специфічного психофізіологічного стану справжнього виконавця.

Ідентифікація виконавця підпису ускладнюється також специфікою адміністративної практики, у якій поширеним є формальне або спрощене підписання документів. У деяких випадках підпис може бути виконаний особою у спрощеній формі без умисного наміру змінити ознаки свого підпису а, наприклад, з метою пришвидшення службових процедур. Водночас непоодинокими в експертній практиці є випадки навмисного підроблення підписів у різного роду протоколах. Такі ситуації ускладнюють розмежування змін у власному підписі особи та підписі, виконаним іншою особою. Помилки на цьому етапі можуть призвести до необґрунтованих висновків, а тому потребують особливо уважного та високопрофесійного підходу з боку судового експерта.

Установлення виконавця підпису чи рукописного тексту у справах адміністративної юрисдикції тісно пов'язане з проблемою визначення меж природної варіативності почерку. Підпис як автоматизована рухова навичка є надзвичайно чутливим до змін зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема, темпу письма, емоційного стану, фізичної втоми та положення тіла. У зв'язку з цим експерт

повинен не лише констатувати наявність збігів або розбіжностей, а й науково обґрунтувати, чи виходять виявлені розбіжності за межі індивідуальної варіативності почерку конкретної особи. Недостатня аргументація цього аспекту знижує переконливість висновку експерта та ускладнює його подальшу оцінку судом.

У цьому контексті особливого значення в адміністративному судочинстві набуває судова інтерпретація результатів почеркознавчої експертизи. Суди не завжди розмежовують категоричні та ймовірні висновки, що може призводити до неправильного застосування експертного дослідження як єдиної підстави для ухвалення рішення. Недостатня увага судів до обставин виконання документа знижує об'єктивність оцінки експертного висновку та не дає змоги повною мірою врахувати специфіку адміністративних правовідносин. Водночас саме ця специфіка потребує комплексного підходу до доказування, у межах якого висновок експерта має оцінюватися з урахуванням умов виконання підпису, якості порівняльних зразків та інших доказів у справі.

Отже, зазначимо, що почеркознавча експертиза відіграє важливу роль у встановленні автентичності підписів і документів, від чого безпосередньо залежить оцінка законності рішень та дій суб'єктів владних повноважень. Водночас некоректне застосування наявних методик, обмеженість технічних можливостей, ігнорування специфіки умов виконання підписів і особливості адміністративного доказування можуть впливати на достовірність результатів ідентифікації. Подолання цих проблем можливе шляхом адаптації почеркознавчих методик до потреб адміністративного судочинства, застосування сучасних технічних засобів дослідження, забезпечення репрезентативної порівняльної бази та формування уніфікованих підходів до оцінки висновків експертів судами. Це сприятиме підвищенню якості експертного забезпечення та забезпеченню справедливості вирішення публічно-правових спорів.